

การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์จากการผสมผสานลวดลายงานศิลปกรรม
ทางพระพุทธศาสนาไทยกับทิเบต
THE PRODUCT PATTERNS DESIGN COMBINES FROM THAILAND
AND TIBETAN BUDDHIST ARTS

เหอ เจา¹ และปานู สุวายุสุวรรณ²
He Zhao¹ and Panu Suaysuwan²

¹นักศึกษาลัทธิศูตฺร ศป.ม. (สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ) มหาวิทยาลัยบูรพา

²อาจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

renren0515@126.com and panu_tao@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลี่ยมเพื่อค้นหาความหมายของรูปแบบและเอกลักษณ์ภายนอกที่มีร่วมกันและใช้เป็นแนวทางในการออกแบบลวดลายใหม่ตามสไตล์การออกแบบของผู้วิจัยที่เกิดจากการผสมผสานเอกลักษณ์ข้ามวัฒนธรรมไทยจีนตามมิติของศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาและนำลวดลายดังกล่าวไปประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์

ผลการศึกษาพบว่า ลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลี่ยมเป็นลวดลายทางพระพุทธศาสนาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพลังอำนาจ และความสำเริง ตลอดจนถือเป็นลวดลายประดับที่สวยงาม เมื่อดำเนินการวิเคราะห์เอกลักษณ์ภายนอก พบว่า ลายกระหนกมีลักษณะปรากฏเป็นภาพคล้ายกับการเจริญเติบโตของต้นไม้และลายเมี้ยวเหลี่ยมคือภาพสมบุรณ์ของดอกบัว ดังนั้นลวดลายทั้งสองนี้จึงเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนของธรรมชาติที่มักนำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการตกแต่งศิลปะทางพระพุทธศาสนา เมื่อผู้วิจัยค้นพบความหมายของรูปแบบและเอกลักษณ์ภายนอกที่มีร่วมกันแล้วได้ดำเนินการออกแบบแบบร่างไว้ทั้งสิ้น 7 แบบร่างและเมื่อนำแบบร่างทั้งหมดไปสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบทั้งในประเทศไทยและจีน พบว่า ลวดลายทั้งหมดสามารถสื่อความหมายและเป็นตัวแทนของลวดลายที่มีเอกลักษณ์จากการผสมผสานข้ามวัฒนธรรม ทั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยนำแบบร่างลวดลายไปดำเนินการออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า ลวดลายที่ออกแบบใหม่ตามสไตล์ของผู้วิจัยนี้ ไม่เพียงแต่สามารถใช้กับการแกะสลักเครื่องหนังได้เท่านั้น ยังสามารถประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์ได้อย่างหลากหลาย เช่น เสื้อผ้า บรรจุภัณฑ์ ของตกแต่งบ้าน หน้าเว็บไซต์และของใช้ในชีวิตประจำวันได้ อันจะส่งผลให้เกิดการบริโภคงานศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์และเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ผู้สนใจนำไปประกอบเป็นอาชีพ ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ สืบสานและสืบทอดมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอันดีงามของสองชาตินี้ให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

คำสำคัญ: การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ งานศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาไทย งานศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาทิเบต

Abstract

The purpose of this study was to study the Thai gold lines and the China Tibetan Buddhist lotus pattern on the meaning of the common, and look for patterns of style shape characteristic, as a new style of decorative pattern design style to the ideas and inspiration. Researchers of design from the Angle of the Buddhist art fusion of the culture of China and Thailand, and then apply the results of the study design decorative pattern in the product. Can be seen from the results of the study of gold and Tibetan Buddhist lotus pattern is a symbol of power and success, has always been as beautiful decorative pattern. Found when analyzing the external consistency, the design characteristics of gold grain is similar to the growth of trees, and Tibetan Buddhist lotus pattern is the shape of a lotus flower. Therefore, these two kinds of design to be regarded as a national symbol represents, is often used in the art of Buddhism decoration. When the

researchers study the meaning of the design style and external mutual consistency, began to seven draft design, then take the draft to ask China and Thailand bilateral expert opinions and views, the design of all design can express meaning, and can be as a representative of the consistency across China and Thailand culture pattern. As a result, the researchers use these patterns for production and design, discover new pattern style designed by the researchers is not only used for carving leather are available, and can also be used in many products, such as, clothing, home decor items, the adornment of the web, and daily necessities. Not only promote the Buddhist art consumption that become part of People's Daily life, and can also increase the income of industry practitioners interested groups, ultimately promote the two countries China and Thailand successors of Buddhist culture heritage protection and propagation.

Keywords: products pattern design; Thai Buddhist art pattern; Tibetan Buddhist art pattern

1. บทนำ

ศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนามีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ประเภทหนึ่งที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการบ่งบอกรูปแบบวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แสดงเอกลักษณ์ตามแบบชนชาติได้อย่างโดดเด่นคือ “จิตรกรรม” ซึ่งลวดลายต่างๆ ที่ปรากฏบนจิตรกรรมทางพระพุทธศาสนาล้วนสื่อความหมายเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามนิกายและรูปแบบความศรัทธา โดยลายกระหนกทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและลายเมี้ยวเหลียนของทิเบตได้รับการชื่นชมว่าเป็นลวดลายที่โดดเด่น งดงามอ่อนช้อย ละเมียดละไมและมีความลึกซึ้งซ่อนอยู่ ลวดลายทั้งสองนี้ล้วนเกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจและสติปัญญาอันชาญฉลาดของช่างฝีมือที่อาศัยรูปทรงทางธรรมชาติมาประดิษฐ์และดัดแปลงให้เป็นลวดลาย เช่น เถาไม้ ดอกไม้ ใบไม้ เปลวไฟ เป็นต้น โดยลวดลายเหล่านี้ได้รับการบันทึกและถ่ายทอดสืบต่อกันมาให้แก่คนรุ่นหลังเพื่อใช้เป็นตัวแทนหลักธรรมคำสอนและทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าในตัวเองสูง

แต่จากการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจและเทคโนโลยีทำให้มนุษย์ต้องพึ่งพาวัตถุนิยมในการดำรงชีวิตมากขึ้น ส่งผลให้มุมมองความเชื่อและความเคารพเลื่อมใสที่มนุษย์มีต่อพระพุทธศาสนาค่อยๆ จางหายไปจนปัจจุบันหลายคนไม่รู้จักแม้กระทั่งความหมายที่แท้จริงของลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาลวดลายกระหนกตามแบบศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและลายเมี้ยวเหลียนตามแบบศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในทิเบตเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการผสมผสานให้เกิดลวดลายใหม่ที่มีความหมายและคุณค่าจากการผสมผสานข้ามวัฒนธรรม ตลอดจนสามารถนำลวดลายใหม่ไปประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์ได้อย่างหลากหลาย เหมาะสมและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

2. วัตถุประสงค์

1. ศึกษาข้อมูล ประวัติศาสตร์พื้นฐาน ความหมายและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลียนในฐานะที่เป็นศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา
2. วิเคราะห์และค้นหาความหมายของรูปแบบและเอกลักษณ์ภายนอกที่มีร่วมกันของลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลียน ตลอดจนองค์ประกอบการสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ตามสไตล์การออกแบบของผู้วิจัย
3. สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบลวดลายใหม่จากการผสมผสานเอกลักษณ์ร่วมกันของลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลียนตามมิติของศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา และทดลองนำลวดลายดังกล่าวไปประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์เครื่องหนังได้อย่างเหมาะสม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วารณกรรม และรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับความหมายและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของลายกระหนกตามแบบศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและลายเมี้ยวเหลียนตามแบบศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในทิเบตเพื่อหาแนวทางการผสมผสานลวดลายข้ามวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการออกแบบแบบร่างลวดลายใหม่ที่เกิดจากการผสมผสานเอกลักษณ์ร่วมกันระหว่างลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลียน หลังจากนั้นนำไปประเมินความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้วยแบบสอบถามเพื่อใช้กำหนดรูปแบบลวดลายใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ตลอดจนทดลองนำลวดลายใหม่ไปประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผลการวิเคราะห์ทางสถิติ ตลอดจนปัญหาที่พบในการทำผลิตภัณฑ์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านการนำลวดลายใหม่ไปประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์

4. คำนียามศัพท์

ศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา (BUDDHISM ART) หมายถึง ศิลปะที่มีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นความเชื่อ จิตวิญญาณและความศรัทธาเลื่อมใสของประชาชนในสังคมนั้นๆ ที่มีต่อพุทธศาสนาและมีวัตถุประสงค์ในการสร้างศิลปะขึ้นเพื่อถ่ายทอดคำสอนไว้เป็นพุทธบูชาและเผยแพร่ปรัชญาทางพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยการศึกษาในครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษา ศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้แก่ ลายกระหนก และขอบเขตการศึกษาศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในทิเบต ได้แก่ ลายเมี้ยวเหลียน

5. ผลการวิจัย

1. ลายกระหนก (Lai Kanok) หรือลายกนกหรือลายไทย เป็นลายพื้นฐานหนึ่งที่สำคัญของงานจิตรกรรมไทยมีพื้นฐานมาจาก สามเหลี่ยมชายธง (สามเหลี่ยมมุมฉาก) อาจมีตัวเดียวหรือหลายตัวก็ได้ มักมีฐานมุมแหลมหันไปทางเดียวกันโดยมีขนาดและสัดส่วนที่แตกต่างกันไป ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายคำว่า “กระหนก” หมายถึง ลวดลาย แต่จะสะกดว่า “กนก” ก็ได้ด้วย [1] แต่แรกเริ่มลายกระหนกมีรูปร่างเหมือนเลขหนึ่งที่มีหัวจุก ต่อมาได้รับการพัฒนาให้สวยงามไปตามยุคสมัย ลายกระหนกใช้เขียน สลัก หรือปั้นปูนสำหรับประดับตกแต่งสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ เช่น วดวาอาราม ปราสาท หรือใช้ประดับศิลปวัตถุ นับเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาติไทยและชาวไทยทุกคน [2] โดยลายกระหนกสามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้ 1) กระหนกสามตัว 2) กระหนกเปลว 3) กระหนกใบเทศ และ 4) กระหนกหางโต [3] การศึกษาลายกระหนกในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาลายกระหนกในสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องจากลายกระหนกในปัจจุบันได้ผ่านการสั่งสมประสบการณ์และการไม่หยุดพัฒนาเทคนิคในการสร้างสรรค์ของช่างฝีมือจนเกิดเป็นลวดลายที่แตกต่างจากลวดลายดั้งเดิม และอีกสิ่งสำคัญคือลายกระหนกในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ได้ถูกเปลี่ยนความหมายและถูกเรียกอย่างติดปากว่า “ลายไทย” ซึ่งกลายเป็นลวดลายที่เป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์สำคัญของประเทศไทยไปแล้วในขณะเดียวกัน จากการศึกษาวิจัยของ He Lei ที่ได้ดำเนินการศึกษาลายกระหนกในสมัยรัตนโกสินทร์พบว่า การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของลายกระหนกในสมัยรัตนโกสินทร์เกิดจากการทำธุรกิจการค้าและได้รับอิทธิพลมาจากจุดเด่นในวัฒนธรรมจีนและต่อมาเพื่อแสดงศิลปวัฒนธรรมไทยในรูปแบบใหม่อีกครั้งจึงได้มีรูปแบบลวดลายมาจากยุโรปจนเกิดเป็นการผสมผสานศิลปะในแต่ละยุคและสร้างสรรค์เป็นลวดลายใหม่ที่สืบทอดมาจวบจนปัจจุบัน [4]

2. ทิเบตได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งพุทธศาสนานิกายวัชรยานสำคัญแห่งหนึ่งของโลกและได้ประกาศให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ ต่อมาพลังแห่งความเชื่อและคำสอนทางศาสนาของศาสนาพุทธแบบทิเบตได้ถูกถ่ายทอดเข้าสู่หัวใจของประชาชนในเขตปกครองตนเองทิเบตประเทศจีนอย่างลึกซึ้ง จนทำให้เกิดเป็นลวดลายทางพระพุทธศาสนาแบบทิเบต และได้รับการขนานนามว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคล โดย Puhua Cairang [5] ได้อธิบายสัญลักษณ์มงคลแห่งทิเบต (Tibetan auspicious symbols) ไว้ว่า เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายทางวัฒนธรรมศาสนา เกิดจากใช้รูปร่างง่ายๆ และการผสมผสานรูปทรงที่สอดคล้องกันมาถ่ายทอดความหมายทางศาสนา โดยไม่ว่าจะเป็นลายเดี่ยวหรือลายซับซ้อนที่ประดิษฐ์ขึ้นต่างก็อุดมหรือแสดงแนวคิดทางด้านพระพุทธศาสนาแบบทิเบตที่สมบูรณ์

ลายเมี้ยวเหลียน คือพื้นฐานของรูปแบบดอกบัวที่เป็นหนึ่งในสัญลักษณ์มงคลแห่งทิเบต มักมีความแตกต่างจากดอกไม้ที่มีรูปแบบตามจริงและดอกบัวที่ปรากฏในภาพวาดเป็นอย่างมาก [6] โดยในบทความของ Pang Hui [7] ได้ชี้ให้เห็นว่า ศิลปะทางพระพุทธศาสนาแบบทิเบต ได้แสดงให้เห็นแนวคิดทางความงามและสุนทรียศาสตร์ที่โดดเด่นตามแบบวัฒนธรรมทิเบต สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ชนชาติที่ยาวนานและความเข้มข้นทางวัฒนธรรม ตลอดจนอารมณ์ที่เป็นเอกลักษณ์

ดอกบัวมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและถือเป็นสัญลักษณ์การประสูติของพระพุทธเจ้า ดอกบัวมีความหมายว่า เป็นต้นกำเนิดของดอกไม้ที่บริสุทธิ์หรือเป็นดอกไม้ที่เกิดในโคลนตมแต่ไม่เปื้อนโคลน และถือเป็นดอกไม้ที่ได้รับการเคารพสูงสุด เป็นดอกไม้แห่งความรักในพระพุทธศาสนาและเป็นสัญลักษณ์ของคุณธรรมอันสูงส่ง โดยดอกบัวถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งของศาสนาพุทธจนได้รับการขนานนามว่าสถานที่เกิดของพระพุทธเจ้าและกลายเป็นดอกไม้แห่งดินแดนบริสุทธิ์ [8]

ผู้วิจัยคิดว่า สัญลักษณ์มงคลของชาวทิเบตมีความสำคัญต่อชาวทิเบตเป็นอย่างมาก เพราะมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตประจำวันทั่วไปของชาวทิเบตสูง อันจะเห็นได้จากลวดลายบนกำแพงวัดหรือผนังบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตลอดจนบรรดาสัญลักษณ์มงคลที่งดงามและวิจิตรเหล่านั้นยังมักปรากฏอยู่บนผ้าทัก้า จิตรกรรมฝาผนัง ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เครื่องปั้นดินเผา รวมถึงการนำไปตกแต่งทั้งในร่มและกลางแจ้งด้วย สัญลักษณ์ของโลกที่มีลวดลายสีเส้นสดใส โครงสร้างเนื้อหาหลากหลาย รูปแบบมากมาย และความหมายลึกซึ้งนี้ล้วนมีแนวคิดมาจากลวดลายที่สะท้อนคำอธิษฐานของชาวทิเบต คือแนวคิดสิริมงคลที่เป็นนามธรรมของชาวทิเบตอันอุดมไปด้วยการแสดงให้เห็นรูปร่าง รูปทรง การแสดงค่านิยมแห่งชาติและทำให้ชีวิตของชาวทิเบตถูกเติมเต็มไปด้วยความคาดหวังและความปรารถนา

3. เมื่อดำเนินการวิเคราะห์และค้นหาความหมายของรูปแบบและเอกลักษณ์ภายนอกที่มีร่วมกันของลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลี่ยม พบว่า ลวดลายทั้งสองมีความหมายร่วมกันคือ

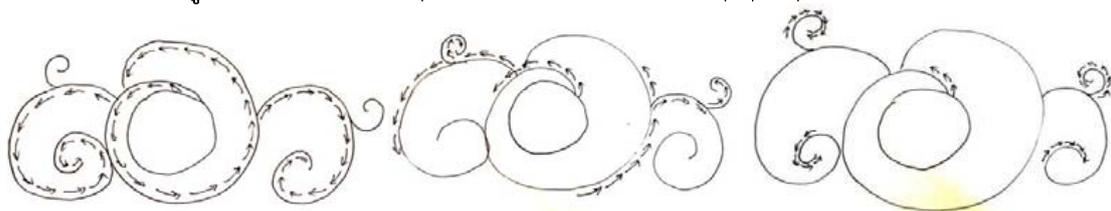
ตารางที่ 1 การวิเคราะห์และค้นหาความหมายของลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลี่ยม

ความหมาย	ลายกระหนก	ลายเมี้ยวเหลี่ยม
ความเกี่ยวข้องกับศาสนา	พระพุทธศาสนา	พระพุทธศาสนา
ต้นแบบลวดลาย	มาจากธรรมชาติ	รูปแบบตามจริงของพืชธรรมชาติ
ตัวแทนทางศาสนา	พระพุทธเจ้า	พระพุทธเจ้า
ลักษณะลวดลาย	ลายประดับตกแต่ง	ลายประดับตกแต่ง
สีเส้น	สีทอง	มีสีทอง
ความหมายของลวดลาย	พลังและอำนาจ	สูงส่งและสง่างาม
	ชัยชนะ	ประสบความสำเร็จ
	มีเป้าหมาย	เป้าหมายสูงสุด
	ความสุขสมหวัง	การบรรลุผล
	ความสว่างสดใส	ความสว่างสดใส
	ศักดิ์สิทธิ์	ความบริสุทธิ์
	ความลึกลับ	ความสวยงาม

เมื่อดำเนินการวิเคราะห์ด้านเอกลักษณ์ภายนอกพบว่า ลายกระหนกในประเทศไทยแต่เดิมมีรูปลักษณะภายนอกมาจากลวดลายของอินเดีย ซึ่งต่อมาถูกนำมาพัฒนารูปทรงด้วยการหมุนเกลียว ม้วนขด และไขว้ลายเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นลวดลายประดับตกแต่งที่สวยงาม โดยในส่วนของยอดลายและหางลายจะมีลักษณะปรากฏเป็นภาพคล้ายกับการเจริญเติบโตของต้นไม้ ซึ่งลักษณะภายนอกเช่นนี้เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้เป็นลายเส้นเพื่อใช้ประดับตกแต่งและเป็นลวดลายที่ใช้เพิ่มเติมองค์ประกอบหลักของลายให้ดูสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

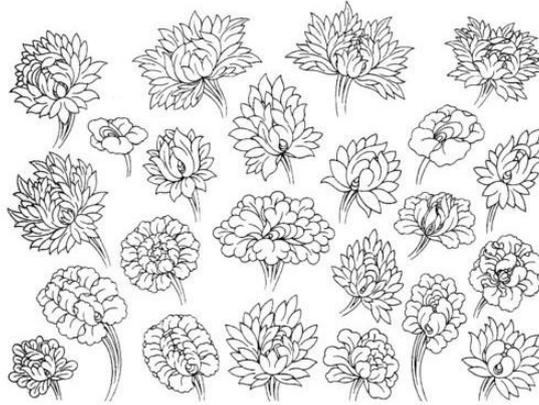
รูปที่ 1 ลายกระหนก (<http://thai.sewsense.com/index.php?topic=5097.0>)

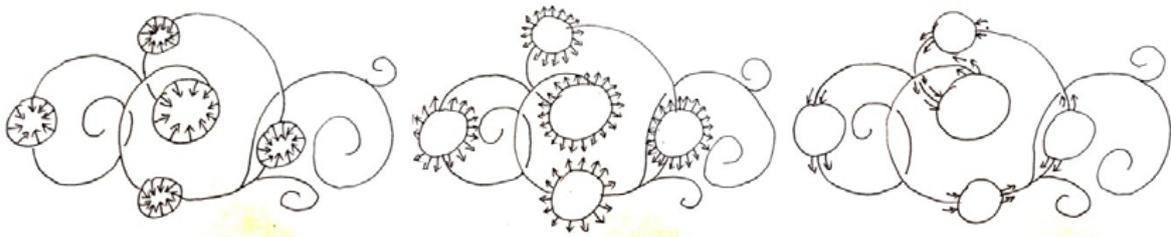
รูปที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของลายกระหนก (ZHAO HE, 2017)

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของลายกระหนกไว้ดังรูปที่ 2 พบว่า ภาพด้านซ้าย หมายถึง ลูกศรแสดงลักษณะลายเส้นที่ใช้ประดับตกแต่งบนลวดลายซึ่งให้ความรู้สึกทางการมองเห็นแบบเคลื่อนไหว ภาพตรงกลาง หมายถึง ลูกศรแสดงลักษณะการเชื่อมองค์ประกอบระหว่างลายซึ่งเป็นลายเส้นที่ใช้เชื่อมโยงให้ลวดลายมีความลื่นไหลและต่อเนื่องกัน (หมายรวมถึงจุดสิ้นสุดของลายเส้นได้ถูกตั้งไว้เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบที่ใช้สำหรับตกแต่ง) ภาพด้านขวา หมายถึง ลูกศรแสดงลักษณะการสลับลายซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อเป็นองค์ประกอบเดี่ยวและเป็นลายเส้นตกแต่งได้ แต่มีแนวโน้มการใช้งานเพื่อการประดับตกแต่ง

ลายเมี้ยวเหลียนของทิเบต ส่วนใหญ่คือภาพสมบุรณ์ของดอกบัวแบบดอกเดี่ยวหรือดอกไม้ที่วาดขึ้นซ้อนจนเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งมักจะปรากฏเป็นภาพที่วาดประดับตกแต่งอยู่บนผ้าทอทั้งกำของทิเบตหรือภาพตกแต่งในชีวิตประจำวันทั่วไปซึ่งมักเป็นภาพดอกไม้ดอกเดี่ยว

รูปที่ 3 ลายเมี้ยวเหลียน (<http://lccdoc1.101ms.com/wendang/67479/fojiaogezhonglianhuatuan.html>)

รูปที่ 4 การวิเคราะห์องค์ประกอบของลายเมี้ยวเหลียน (ZHAO HE, 2017)

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของลายกระหนกไว้ดังรูปที่ 4 พบว่า ภาพด้านซ้าย หมายถึง ลูกศรแสดงลักษณะจุดโฟกัสภาพซึ่งให้ความรู้สึกทางการมองเห็นที่ขึ้นอยู่กับจุดศูนย์กลางภาพ ภาพตรงกลาง หมายถึง ลูกศรแสดงลักษณะองค์ประกอบของภาพที่กระจายตัวออกซึ่งให้สุนทรียภาพทางการมองเห็นที่สวยงาม ภาพด้านขวา หมายถึง ลูกศรแสดงลักษณะการรวมองค์ประกอบทางการตกแต่งเพื่อแยกองค์ประกอบทางการตกแต่ง

4. เมื่อวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะโครงสร้างภาพ พบว่า ลายกระหนกในประเทศไทยเป็นลายประดับตกแต่งที่มีรูปแบบเชิงเส้น ส่วนลายเมี้ยวเหลียนของทิเบตเป็นลายประดับตกแต่งลายเดี่ยวที่เกิดจากการจุด (หมายถึง สิ่งปรากฏบนพื้นระนาบที่มีขนาดเล็กและเป็น ทิศนาฐานพื้นฐานในการสร้างงานผลงานศิลปะ) ดังนั้น เพื่อให้การออกแบบลวดลายใหม่เกิดการผสมผสานระหว่างลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลียน ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการนำส่วนประกอบทางศิลปะของเส้นและจุดผสมผสานเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นกลุ่มภาพกระจายตัวที่สลับซับซ้อนและเกิดเป็นลวดลายตกแต่งที่สวยงาม

เมื่อผู้วิจัยค้นพบความหมายของรูปแบบและเอกลักษณ์ภายนอกที่มีร่วมกันจึงได้ดำเนินการออกแบบแบบร่าง โดยการออกแบบแบบร่างลวดลายผลิตภัณฑ์ในครั้งนี้ มีความหมายแฝงไปด้วยการผสมผสานวัฒนธรรมและศิลปกรรมทางศาสนาของประเทศไทยและจีนจากการศึกษาภูมิหลังทางวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ จากนั้นได้ทำการเชื่อมโยงเอกลักษณ์ระหว่างลวดลายด้วยการเพิ่ม ลวดหรือทับซ้อนองค์ประกอบของลวดลายโดยใช้องค์ประกอบภาพจากลายกระหนก 40% ลายเมี้ยวเหลียน 50% และลายตามแบบของตนเอง 10% ทั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยนำลวดลายใหม่ดังกล่าวไปใช้กับการแกะสลักผลิตภัณฑ์หนึ่งจะทำให้เกิดเป็นลวดลายที่มีลักษณะเป็นภาพสามมิติและให้ผลทางการมองเห็นลายเส้นได้ชัดเจนขึ้น โดยได้ดำเนินการออกแบบแบบร่างไว้ทั้งสิ้น 7 แบบร่างคือ

รูปที่ 5 แบบร่างที่ 1

รูปที่ 6 แบบร่างที่ 2

รูปที่ 7 แบบร่างที่ 3

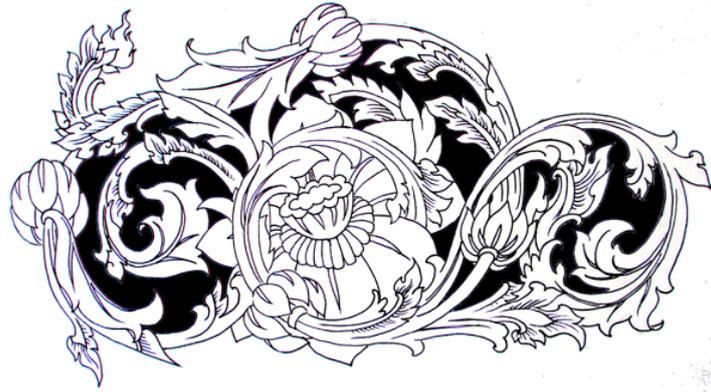
รูปที่ 8 แบบร่างที่ 4

รูปที่ 9 แบบร่างที่ 5

รูปที่ 10 แบบร่างที่ 6

รูปที่ 11 แบบร่างที่ 7

เบื้องต้น ผู้วิจัยวางแผนนำลวดลายดังกล่าวไปใช้แกะสลักบนผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง Liu Haiyan [9] ได้ให้ความหมายของ “หนัง” ไว้ว่า หนังที่ลอกมาจากผิวหนังของสัตว์โดยไม่ผ่านกรรมวิธีการเสริมแต่งใดๆ การแกะสลักหนัง คืองานหัตถกรรมแกะสลักอย่างหนึ่งที่ทำมาจากหนังพอกเนื้อดี ไม่เปลี่ยนรูปทรงง่าย ซึ่มซับน้ำได้ดี และถือเป็นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากหนังธรรมชาติหรือเรียกว่าหนังที่ทำมาจากมือมนุษย์ทุกขั้นตอน โดยรูปแบบศิลปะและสไตล์ที่ใช้ในการแกะสลักจะมีความเป็นโบราณและย้อนยุค ซึ่งวัสดุสำคัญในการทำหนังแกะสลักก็คือ หนัง ตัดตุ้และค้อน

รูปที่ 12 ตัวอย่างงานแกะสลักหนัง

รูปที่ 13 กระเป๋าหนังแกะสลัก

นอกจากนี้ ลวดลายที่ออกแบบใหม่ตามสไตล์ของผู้วิจัยนี้ ไม่เพียงแต่สามารถใช้ในการแกะสลักเครื่องหนังเท่านั้น ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์ได้อย่างหลากหลาย เช่น การแกะสลักเครื่องหนัง เสื้อผ้า บรรจุกภัณฑ์ ของตกแต่งบ้าน หน้าเว็บไซต์และของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การออกแบบลวดลายบนเฟอร์นิเจอร์ การตกแต่งลวดลายบนผนัง เป็นต้น

รูปที่ 14 เสื้อ

รูปที่ 15 ถุงบรรจุกภัณฑ์

รูปที่ 16 หมอนอิง

และเมื่อทำการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริโภคทั่วไปพบว่า ปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์หนังถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมอย่างหนึ่งเนื่องจากผลิตภัณฑ์มีคุณสมบัติที่ทนทานต่อการสึกกร่อน เรียบง่าย มีรสนิยมน และสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ทุกกลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่า เพศและรายได้เฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการยอมรับ การจูงใจ การตัดสินใจซื้อและการใช้งาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพาสนา เอกอุตมพงษ์และสิริรักษ์ ชันฒานุรักษ์ [10] ที่ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยในการเลือกซื้อหนังสือพิมพ์เชิงโต้ตอบ

6. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์จากการผสมผสานลวดลายงานศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาไทยกับทิเบต” ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้คนในยุคปัจจุบันรู้จักศาสนาเพียงแค่วิวทัศน์เท่านั้นจนส่งผลให้ความรู้ความเข้าใจที่มนุษย์มีต่อทางศาสนา ตลอดจนศิลปะทางศาสนาที่งดงามกำลังค่อยๆ สูญสลายและถูกบั่นทอนความสำคัญลงเรื่อยๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาข้อมูลผ่านสื่อผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยต่างๆ เพื่อช่วยดึงดูดความสนใจให้ผู้คนในปัจจุบันหันกลับมาฟื้นฟูและสนใจในวัฒนธรรมทางศาสนาได้อีกครั้ง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลผ่านลวดลายทางศาสนาที่แตกต่างกันของสองประเทศคือ ประเทศไทยและประเทศจีน และดำเนินการหาจุดเด่นที่มีร่วมกันเพื่อนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายใหม่ที่เกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมและนำลวดลายใหม่ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าจะใช้ประโยชน์จากสภาพการไหลเวียนเปลี่ยนถ่ายสินค้าทางการตลาดและรูปแบบสินค้าที่มีเอกลักษณ์มาเอื้อให้เกิดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ศิลปะและวัฒนธรรมทางศาสนาไปอย่างกว้างขวาง ขอบเขตการศึกษาในครั้งนี้ ประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ 1) การศึกษาสถานการณ์ ภูมิหลัง รูปแบบลวดลายและการนำลวดลายทางศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทยและประเทศจีนมาใช้งาน โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบและความหมายของลวดลายทางศาสนาในประเทศไทยคือลายกระหนกและลวดลายทางศาสนาในประเทศจีนคือลายเมียวเหลียน 2) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาดำเนินการผสมผสานและค้นหาเอกลักษณ์ร่วมกันเพื่อใช้เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายใหม่และประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

การออกแบบลวดลายใหม่ในครั้งนี้ ถูกพัฒนามาจากกระบวนการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากข้อค้นพบของลวดลายในประเทศไทยและจีน ผสมผสานกับประสบการณ์ทางศิลปะและสไตล์การออกแบบลวดลายที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง จนได้มาซึ่งรูปแบบการผสมผสานและโครงสร้างลวดลายใหม่ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ สะท้อนมุมมองที่มีต่อสัญลักษณ์ทางศาสนา ความหมายทางวัฒนธรรมและจุดเด่นต่างๆ ของลวดลายในสองประเทศ ตลอดจนผู้วิจัยยังได้มีการทวนสอบระดับความชื่นชอบและการยอมรับลวดลายใหม่ในครั้งนี้ด้วยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญทั้งในประเทศไทยและจีนผ่านแบบสอบถาม ตลอดจนนำคำแนะนำที่ได้รับมาดำเนินการปรับแก้ลวดลายใหม่ให้มีความสอดคล้องกับรสนิยมของผู้คนในสองประเทศให้มากที่สุดจนได้มาเป็นลวดลายที่สมบูรณ์ จากนั้นผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการออกแบบร่วมสมัยมาดำเนินการสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าต่อการประชาสัมพันธ์ศาสนา โดยการนำลวดลายไปประยุกต์ใช้บนผลิตภัณฑ์หนังและสติก ได้ทำให้ลวดลายที่ได้ในครั้งนี้ มีมิติแห่งความเก่าแก่และแสดงถึงความศรัทธาทางศาสนาได้ดียิ่ง อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับผู้บริโภคทุกกลุ่มวัยและสามารถใช้ได้อย่างแพร่หลายในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยยังได้ทดลองนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกับการออกแบบผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้อย่างหลากหลาย เช่น การพิมพ์ลายลงบนเสื้อ ถุงบรจุภัณฑ์ หมอนอิง กรอบโทรศัพท์มือถือ แก้วน้ำ เป็นต้น ทำให้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาแทรกซึมเข้าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตมนุษย์ได้ง่ายขึ้น

การศึกษาผ่านการวิเคราะห์ระบบทฤษฎีทางวัฒนธรรมในครั้งนี้ ความตั้งใจออกแบบลวดลายใหม่และนำไปประยุกต์ใช้งานจริงบนผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย สามารถเป็นเครื่องพิสูจน์ยืนยันได้ว่าลวดลายใหม่ในครั้งนี้สามารถนำไปใช้ออกแบบผลิตภัณฑ์ได้จริง ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า เทคนิคการออกแบบและการสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ผ่านประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถมีส่วนช่วยให้เกิดการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ ตลอดจนลวดลายใหม่นี้ยังสามารถผลักดันให้ตลาดสินค้ามีสินค้าที่ตอบสนองความต้องการที่สอดคล้องกับความหลากหลายของผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น

ปัจจุบัน การพัฒนาของวัฒนธรรมทางศาสนาได้ส่งอิทธิพลต่อประชาชนไปทั่วโลกจนไม่อาจมองข้ามได้ โดยในหลายๆ ประเทศมองว่า ศาสนาที่ตนเองนับถืออันคือความเชื่อทางจิตวิญญาณสูงสุดของชีวิตมนุษย์และได้สืบทอดต่อกันมาในรูปแบบพิธีกรรม ดังนั้น การศึกษาศิลปะทางศาสนาที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันของสองประเทศ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการผสมผสานคุณค่าทางศิลปะเท่านั้น ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการบริโภคงานศิลปกรรมทางศาสนามากขึ้นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์และเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ผู้สนใจนำไปประกอบเป็นอาชีพ ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ สืบสานและสืบทอดมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอันดีงามของสองชาตินี้ให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

7. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การออกแบบควรจะมีการต่อลวดลายให้เกิดความต่อเนื่อง มีเรื่องราวที่น่าสนใจของลวดลาย ไม่เช่นนั้นจะทำให้ลวดลายดูขาด ไม่ต่อเนื่อง เมื่อนำไปใช้บนผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ
2. เนื่องจากลายกระหนกและลายเมี้ยวเหลี่ยม คือลวดลายที่เกิดขึ้นความเชื่อ ความศรัทธา ความเลื่อมใสและจิตวิญญาณที่ดีของพุทธศาสนิกชน ดังนั้น การนำลวดลายมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องคำนึงถึงประเภทผลิตภัณฑ์และการใช้งานให้เหมาะสม เช่น ไม่ควรนำมาใช้ออกแบบผลิตภัณฑ์ในห้องน้ำ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] Sittichok Noisainimnuan. 2016. **Lai Kanok**. Retrieved September 28, 2016, from <https://www.gotoknow.org/posts/338616>
- [2] Kieatikun and Santi Leksukhum. 2016. **Thai pattern-Lai Kanok**. Retrieved October 3, 2016, from http://kanchanapisek.or.th/kp6/Ebook/BOOK38/pdf/book38_1.pdf
- [3] Orapin Supawong. 2016. **Lai Thai**. Retrieved October 3, 2016, from http://nwkart.blogspot.com/2008/10/blog-post_2177.html
- [4] He Lei. 2012. **The Study of Culture on the Thai's Patterns**. Master of Arts (Asian-African Language), Yunnan Minzu University.
- [5] Puhua Cairang. 2007. **Symbols and sacred symbol meanings of Tibet**. Master of Ethnology (Ethnology), Minzu University of China.
- [6] Yi Xi. 2010. Semantic analysis “The eight auspicious symbols” of Tibetans. **Journal of Sichuan University for Nationalities**, Vol.19.(4), p.19.
- [7] Pang Hui. 2009. **Interpretation of Tibetan Buddhist art the eight auspicious symbols**. Master of Arts (Industrial design), Hunan University of Technology.
- [8] Jin Yingying. 2011. **Buddhism the Secularization of Flower Designs the Rheological**. Master of Arts (Art and design), Dalian University of Technology.
- [9] Liu Haiyan. 2011. **Carving and percussion pattern: case study of carving leather**. Master of Arts (Literature and Art), Xi'an Academy of Fine Arts.
- [10] Passana Ekudompong and Sirirak Khanthanurak. 2016. A study of behaviors and factors affecting the selection of interactive newspaper. **Journal of Industrial Education**, 15(3), p.13.